

**Bilag 10 til SSA-L
Etiske retningslinjer for leverandører til
Norsk Tipping**

**Vedlikehold og videreutvikling av
ServiceNow**

Avtalereferanse: NT-26-0240

Innhold

1	INNLEDNING OG ANVENDELSESOMRÅDE	3
2	MENNESKERETTIGHETER	3
3	MARGINALISERTE BEFOLKNINGSGRUPPER	3
4	ARBEIDSLIVSSTANDARDER	3
4.1	RETNINGSLINJER	3
4.2	ARBEIDSFORHOLD	4
4.3	HELSE OG SIKKERHET	4
4.4	IKKE-DISKRIMINERING	4
4.5	FORBUD MOT TVANGSARBEID	4
4.6	BARNEARBEID	4
4.7	RETEN TIL Å ORGANISERE SEG	4
4.8	BRUTAL BEHANDLING (MENNESKERETTIGHETSERKLÆRINGEN/UDHR)	5
5	MILJØ	5
5.1	BEGRENSNING AV NEGATIV MILJØPÅVIRKNING	5
5.2	MILJØSTYRINGSSYSTEM	5
6	ETISK FORRETNINGSVIRKSOMHET	5
6.1	ETIKK OG ANTIKORRUPSJON	5
6.2	GAVER OG ANDRE HØFLIGHETSGESTER	5
6.3	FOREBYGGING OG AVDEKKING AV HVITVASKING OG TERRORFINANSIERING	5
6.4	KONKURRANSE	5
7	INTERESSEKONFLIKT	5
8	HÅNDHEVELSE	6
8.1	OPPFØLGING	6
8.2	KONSEKVENSER VED BRUDD PÅ DISSE BESTEMMELSENE	6

1 INNLEDNING OG ANVENDELSESOMRÅDE

Norsk Tipping skal bidra til en etisk forsvarlig og bærekraftig utvikling.

Selskapet stiller derfor krav til leverandører og avtalepartnere om at varer og tjenester er produsert i tråd med gjeldende lover og regler, samt at de skal være fremstilt under forhold som er forenlige med kravene angitt nedenfor.

Norsk Tipping forventer at våre leverandører arbeider målrettet og systematisk for etterlevelse av retningslinjer for leverandører, derunder prinsipper for bærekraftig forretningspraksis. Med bærekraftig forretningspraksis menes at grunnleggende krav til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, antikorrupsjon, dyrevelferd og miljø ivaretas.

Med Leverandøren menes alle selskapets leverandører og avtalepartnere, det vil si alle selskaper og enkeltpersoner som leverer et produkt eller en tjeneste samsvar med en avtale med Norsk Tipping.

Kravene i denne retningslinjen bygger på internasjonale retningslinjer, som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, FNs Global Compact, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, sentrale FN- og ILO-konvensjoner, og er kun angitt som minimumsstandarder.

Leverandøren skal:

- Følge etiske retningslinjer for leverandører
- Sørge for overholdelse av de etiske forpliktene hos de underleverandører som bistår i oppfyllelsen av avtalen med Norsk Tipping.
- Arbeide aktivt med aktsomhetsvurderinger, det vil si: gjøre egne risikokartlegginger for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø, og stanse, forebygge og redusere slik påvirkning. Tiltakene må overvåkes, effekten vurderes og kommuniseres til de berørte. Der leverandøren er ansvarlig for den negative påvirkningen/skaden er leverandøren også ansvarlig for gjenoppretting.
- Vise vilje og evne til kontinuerlig forbedring for mennesker, samfunn og miljø gjennom samarbeid.
- På oppfordring fra Norsk Tipping dokumentere hvordan de selv, og eventuelt underleverandører, arbeider for å etterleve de etiske retningslinjene.
- Dersom leverandøren, etter gjentatte henvendelser, ikke viser vilje eller evne til å etterleve retningslinjer for leverandører, kan heving av kontrakt forekomme.
- Ha et system for håndtering av klager knyttet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og korrupsjon.
- Unngå handelspartnere som har aktiviteter i land som er pålagt handelsboikott av FN og/eller norske myndigheter.

Der det er angitt presise regler eller krav i Avtalen eller øvrige bilag, får de presise regler og krav forrang foran bestemmelsene angitt nedenfor. Der relevant nasjonal lovgivning eller konvensjoner stiller strengere krav enn avtalen med Norsk Tipping, skal de strengeste kravene legges til grunn.

2 MENNESKERETTIGHETER

Leverandøren skal støtte og respektere internasjonalt anerkjente menneskerettigheter og sikre at leverandøren ikke direkte eller indirekte er delaktig i krenkelser av menneskerettigheter.

3 MARGINALISERTE BEFOLKNINGSGRUPPER

Produksjonen, samt uttaket av råvarer til produksjonen, skal ikke bidra til å ødelegge ressurs- og inntektsgrunnlag for marginaliserte befolkningsgrupper, for eksempel ved å beslaglegge store landarealer eller andre naturressurser som disse befolkningsgruppene er avhengig av.

4 ARBEIDSLIVSSTANDARDER

4.1 Retningslinjer

Leverandøren skal ha skriftlige retningslinjer som regulerer arbeidsforholdene og som blir tydelig kommunisert til alle ansatte. Retningslinjene forventes som et minimum å dekke kontraktsforhold, arbeidstid, lønn, helse og sikkerhet, klagemekanismer og prosedyrer for disiplinærtiltak og avslutning av arbeidsforhold. I den grad arbeidsforholdene reguleres av arbeidskontrakter med alle ansatte, trenger man ikke ha skriftlige retningslinjer som regulerer det samme.

4.2 Arbeidsforhold

- Forpliktelser overfor arbeidere, i tråd med internasjonale konvensjoner, nasjonale lover og regler om regulære ansettelser skal ikke omgå gjennom bruk av korttidsengasjementer (som bruk av kontraktsarbeidere, løsarbeidere og dagarbeidere), underkontraktører eller andre arbeidsrelasjoner.
- Alle arbeidere har krav på arbeidskontrakt på et språk de forstår.
- Arbeidstiden skal være i tråd med nasjonale lover eller industriens standard (der denne er strengere), og ikke overstige arbeidstid i samsvar med gjeldende internasjonale konvensjoner. Det anbefales at arbeidstid per uke ikke overstiger 48 timer (8 timer per dag).
- Arbeiderne skal ha minst én fridag i uken.
- Overtid skal være begrenset. Overtid bør ikke overstige 12 timer per uke.
- Arbeiderne skal alltid ha overtidstillegg, minimum i tråd med gjeldene nasjonale lover.
- Lønn til arbeidere for en normal arbeidsuke skal minst være i tråd med nasjonale minstelønnsbestemmelser eller bransjestandard, den høyeste gjelder. Lønn skal alltid være tilstrekkelig til å dekke grunnleggende behov.
- Lønnsforhold og utbetaling av lønn skal være skriftlig avtalefestet før arbeidet påbegynnes. Avtalen skal være forståelig for arbeideren.
- Lønn skal alltid utbetales direkte til den ansatte, dersom det ikke gyldig er besluttet utleggstrekk e.l. av kompetent myndighet eller domstol. Fratrekk i lønn som disiplinærreaksjon tillates ikke.

4.3 Helse og sikkerhet

- De ansatte skal ha et sikkert og sunt arbeidsmiljø. Leverandøren skal iverksette nødvendige tiltak for å forhindre og minimere ulykker og helseskader som resultat av, eller relatert til forhold på arbeidsplassen.
- Leverandøren skal, der virksomhetens omfang, art og risikobilde tilsier det, ha et tilpasset, dokumentert og iverksatt helse- og sikkerhetsstyringssystem. Systemet bør være basert på internasjonalt anerkjente helse- og sikkerhetsstyringsprinsipper og gjeldende lovverk.

4.4 Ikke-diskriminering

- Alle ansatte skal bli rettferdig behandlet. Leverandøren skal ikke utøve noen form for diskriminering når det gjelder ansettelse, avlønning, opplæring, forfremmelse, oppsigelse eller pensjonering basert på, men ikke begrenset til, etnisk tilhørighet, religion, alder, uførhet, kjønn, kjønnsidentitet, sivilstatus, seksuell orientering, fagforeningsmedlemskap eller politisk tilhørighet.
- Ansatte skal vernes mot seksuelt påtrengende, truende, fornærmende eller utnyttende atferd og mot diskriminering eller oppsigelse på usaklig grunnlag.

4.5 Forbud mot tvangsarbeid

Det skal ikke foregå noen form for tvangsarbeid, slavearbeid eller ufrivillig arbeid. Den som utfører arbeid for Leverandøren skal ikke måtte levere fra seg depositum eller identitetspapirer, og skal være fri til å avslutte arbeidsforholdet med rimelig oppsigelsestid.

4.6 Barnearbeid

- Minstealder for arbeidere skal ikke være mindre enn 15 år og i tråd med nasjonal minstealder for ansettelse, eller; minstealder for obligatorisk skolegang, med høyeste alder som gjeldende. Dersom lokal minstealder er satt til 14 år i tråd med unntaket i ILO konvensjon 138, kan dette aksepteres.
- Nyrekruttering av barnearbeidere i strid med ovennevnte minstealder skal ikke finne sted.
- Barn under 18 år skal ikke utføre arbeid som er til skade for deres helse, sikkerhet eller moral, inkludert nattarbeid.

Det skal etableres handlingsplaner for snarlig utfasing av eventuelt barnearbeid som er i strid med ILO-konvensjonene 138 og 182. Handlingsplanene skal dokumenteres og kommuniseres til relevant personale og andre interessenter. Det skal legges til rette for støtteordninger hvor barn gis mulighet til utdanning inntil barnet ikke lenger er i skolepliktig alder.

4.7 Retten til å organisere seg

- Den som utfører arbeid for Leverandøren skal uten unntak ha rett til å slutte seg til eller etablere fagforeninger eller andre foreninger etter eget valg, og å forhandle kollektivt.
- Leverandøren skal ikke diskriminere fagforeningsrepresentanter eller hindre dem i å utføre sitt fagforeningsarbeid.
- Dersom anledningen til å slutte seg til eller etablere fagforeninger eller andre foreninger er begrenset eller under utvikling, skal Leverandøren sikre at de ansatte får møte ledelsen for å forhandle lønns- og avtalevilkår. Slike forhandlinger skal ikke ha negative konsekvenser for de som benytter denne retten.

4.8 Brutal behandling (Menneskerettighetserklæringen/UDHR)

Fysisk mishandling eller avstraffelse, eller trussel om fysisk mishandling er forbudt. Det samme gjelder seksuelt eller annet misbruk og andre former for ydmykelser.

5 MILJØ

5.1 Begrensning av negativ miljøpåvirkning

Leverandøren skal jobbe for å begrense sin negative miljø- og klimamessige påvirkning. Dette gjelder blant annet energi- og ressursforbruk, samt avfall og utslipp til grunn, vann og atmosfæren.

5.2 Miljøstyringssystem

Leverandøren skal, der det er relevant, ha et miljøstyringssystem som er tilpasset virksomhetens art og risikobilde, og som er basert på nasjonal og internasjonalt anerkjente miljøstyringsprinsipper og gjeldende lovverk.

6 ETISK FORRETNINGSVIRKSOMHET

6.1 Etikk og antikorrupsjon

Leverandøren skal opptre etisk forsvarlig, rettferdig og profesjonelt i all kontakt med Norsk Tipping. Leverandøren skal overholde lover og regler knyttet til forebygging og avdekking av bestikkelser, korrupsjon, bedrageri og annen ulovlig forretningsvirksomhet. Leverandøren skal ikke tilby, love eller gi noen form for utilbørlig fordel, tjeneste eller insentiver til Norsk Tippings ansatte, offentlige tjenestemenn, internasjonale organisasjoner eller andre tredjeparter i den hensikt å skaffe personlige eller forretningsmessige fordeler. Dette gjelder uansett om denne fordelene blir tilbudt direkte eller indirekte gjennom en mellommann.

6.2 Gaver og andre høflighetsgester

Norsk Tipping oppfordrer Leverandøren til ikke å gi gaver til Norsk Tippings ansatte, representanter for Norsk Tipping, eller noen nært relatert til disse, med mindre gaven er av beskjeden verdi. Det skal aldri gis pengegaver. Høflighetsgester som sosiale begivenheter, måltider eller underholdning kan tilbys hvis det er et forretningsmessig aspekt involvert og kostnaden holdes på et rimelig nivå.

Utgifter til reise og opphold for Norsk Tippings representanter skal betales av Norsk Tipping.

6.3 Forebygging og avdekking av hvitvasking og terrorfinansiering

Leverandøren skal foreta en vurdering av hvorvidt og eventuelt på hvilken måte virksomheten kan misbrukes til hvitvasking og/ eller terrorfinansiering. Der det avdekkes slik risiko, skal det etableres tiltak for å motvirke og avdekke slikt misbruk.

6.4 Konkurransen

Leverandøren skal ikke initiere eller bidra til ulovlig samarbeid om prising, ulovlig markedssamarbeid eller annen form for atferd som medfører brudd på konkurranselovgivningen.

7 INTERESSEKONFLIKT

Leverandøren kan ikke uten skriftlig samtykke fra Norsk Tipping ha eller inngå avtaleforhold/samarbeide med juridiske eller fysiske personer som tilbyr pengespill til norske forbrukere i strid med norsk lovgivning, eller er involvert i aktiviteter som kan skape en interessekonflikt eller hindre Leverandøren å oppfylle kontrakten med Norsk Tipping.

Leverandøren plikter umiddelbart å rapportere til Norsk Tipping ved en mulig interessekonflikt mellom hensynet til Norsk Tipping og hensynet til tredjepart. Leverandøren har et forretningsmessig forhold til, eller som Leverandøren eier, er eid av eller har felles eierskap med.

8 HÅNDHEVELSE

8.1 Oppfølging

Leverandøren er forpliktet til å etterleve de ovennevnte kravene i egen virksomhet, samt bidra til etterlevelse hos den eller de underleverandører som medvirker til oppfyllelse av Avtalen.

Dersom Leverandøren blir klar over forhold i strid med bestemmelser i dette avtalebilag, skal Leverandøren rapportere dette til Norsk Tipping uten ugrunnet opphold.

På oppfordring fra Norsk Tipping skal etterlevelse av etiske retningslinjer dokumenteres innen rimelig tid ved:

- Egenerklæring fra Leverandøren.
- Oppfølgingssamtaler med Norsk Tipping
- En uavhengig parts kontroll av overholdelse av pliktene i denne retningslinje på produksjonsstedet, der Leverandøren og evt. underleverandører har kontor eller der tjeneste utføres. Velges denne metoden, krever Norsk Tipping at det av rapporten fremkommer hvem som har utført kontrollen og hvilke inspeksjonsmetoder som er benyttet.

Norsk Tipping eller den Norsk Tipping bemyndiger, forbeholder seg retten til å gjennomføre anmeldte eller uanmeldte kontroller på produksjonssted, der Leverandøren og evt. underleverandører har kontor eller der tjeneste utføres i kontraktsperioden. I tilfelle kontroll plikter Leverandøren å oppgi navn, kontaktopplysninger og andre opplysninger som er nødvendige for at Norsk Tipping skal kunne gjennomføre en effektiv kontroll.

8.2 Konsekvenser ved brudd på disse bestemmelsene

Brudd på retningslinjens bestemmelser innebærer mislighold av Avtalen. Dersom misligholdet er av en slik art at Leverandøren får anledning til å rette forholdene, skal rettelsene gjennomføres innenfor tidsfrist satt av Norsk Tipping, dokumenteres skriftlig og på den måten Norsk Tipping bestemmer.

Der det er sannsynlig at brudd på retningslinjen har representert en økonomisk gevinst eller besparelse for Leverandøren eller dennes underleverandør, kan Norsk Tipping alltid, i tillegg til og uavhengig av hvilke øvrige misligholds bestemmelser Norsk Tipping kan påberope, kreve et prisavslag som tilsvarer Leverandørens eller dennes underleverandørs økonomiske gevinst eller besparelse. Dette gjelder kun i de tilfeller Norsk Tipping ikke kan sannsynliggjøre at varen eller tjenesten har en større verdiforringelse som følge av misligholdet.

Vesentlig brudd på retningslinjen er å anse som vesentlig brudd på Avtalen.